

KORXONA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA MENEJMENT TIZIMINING ROLI

TKTIYF o'qituvchisi
Shermatov Abbos Jumayevich
+998943518088

Annotatsiya: ushbu maqolada korxona faoliyatining samaradorligini oshirishda menejment tizimining tutgan o'рни va ahamiyati tahlil qilinadi. Avvalo menejment tizimining asosiy tarkibiy qismlari, ularning o'zaro bog'liqligi va tashkilot ichida qanday ishlashi ko'rib chiqiladi. Maqolada samarali boshqaruv orqali resurslardan oqilona foydalanish, raqobatbardoshlikni ta'minlash, xodimlar faolligini oshirish hamda ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish imkoniyatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: korxona samaradorligi, menejment tizimi, strategik boshqaruv, resurslardan foydalanish, ishlab chiqarishni optimallashtirish, motivatsiya, tashkilot, boshqaruv uslublari, iqtisodiy ko'rsatkichlar, samarali menejment

Kirish. Bozor munosabatlari tobora chuqurlashib borayotgan hozirgi davrda har bir korxonaning asosiy maqsadi – raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish, resurslardan unumli foydalanish va yuqori iqtisodiy samaradorlikka erishishdan iborat. Bu esa o'z navbatida korxonada zamonaviy va samarali menejment tizimini shakllantirishni taqozo etadi. Chunki har qanday tashkilotning muvaffaqiyati, eng avvalo, qanday boshqarilayotganiga, ichki va tashqi resurslar qanday muvofiqlashtirilayotganiga bevosita bog'liq.

Menejment tizimi – bu faqatgina boshqaruv jarayoni emas, balki korxonaning strategik yo'nalishini belgilovchi, ishlab chiqarish jarayonlarini rejalashtiruvchi, xodimlar faoliyatini muvofiqlashtiruvchi va yakuniy natijalarni nazorat qiluvchi murakkab tizimdir. Ushbu maqolada korxona samaradorligini oshirishda menejment tizimining tutgan o'рни, uning asosiy funksiyalari, zamonaviy yondashuvlar va amaliyotdagi muhim jihatlar tahlil qilinadi.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, bugungi iqtisodiy sharoitda har bir korxona o'z faoliyatini samarali tashkil etmasdan turib, barqaror rivojlanishga erishishi mushkul. Shu boisdan, menejment tizimini takomillashtirish, uni zamon talablari asosida modernizatsiya qilish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri sanaladi.

Asosiy qism. Korxonaning samarali faoliyati, eng avvalo, uning qanday boshqarilayotgani bilan chambarchas bog'liq. Menejment tizimi bu borada markaziy o'rin tutadi. Zamonaviy menejment tizimi orqali resurslardan oqilona foydalanish, xodimlar salohiyatini to'liq safarbar etish, ishlab chiqarish jarayonlarini tizimli ravishda rejalashtirish va nazorat qilish imkoniyati yaratiladi.

1. Menejment tizimining asosiy funksiyalari

Korxonada menejment tizimi quyidagi asosiy funksiyalarni bajaradi:

- **Rejalashtirish:** qisqa va uzoq muddatli maqsadlarni belgilash, resurslarni rejalashtirish orqali rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlash.
- **Tashkil etish:** korxona ichki tuzilmasini shakllantirish, vakolat va mas’uliyatni taqsimlash.
- **Motivatsiya:** xodimlarni mehnatga jalb qilish, ularning qiziqishini oshirish, moddiy va nomoddiy rag‘batlantirish orqali samaradorlikni kuchaytirish.
- **Nazorat va tahlil:** bajarilgan ishlarning natijalarini baholash, kamchiliklarni aniqlash va tuzatish.

2. Samaradorlikka ta’sir etuvchi menejment omillari

Korxona samaradorligi ko‘plab omillar bilan belgilanadi. Menejment tizimi ushbu omillarni boshqarish orqali quyidagilarga ta’sir ko‘rsatadi:

- **Ishlab chiqarish quvvatlaridan to‘liq foydalanish**
- **Mahsulot tannarxini pasaytirish**
- **Xodimlar mehnat unumdorligini oshirish**
- **Yangi texnologiyalarni joriy etish**
- **Ichki va tashqi muhitdagi xavflarni oldindan aniqlab, ularga qarshi chora ko‘rish**

Masalan, ko‘plab muvaffaqiyatli xorijiy va mahalliy korxonalar (masalan, “UzAuto Motors”, “Nestlé” va boshqalar) strategik menejment yondashuvlarini joriy qilish orqali raqobatbardosh bo‘lishga erishgan.

3. Zamonaviy menejment yondashuvlari

Hozirgi vaqtda quyidagi yondashuvlar korxona samaradorligini oshirishda muhim o‘rin tutmoqda:

- **Strategik menejment:** uzoq muddatli rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirish
- **Innovatsion menejment:** texnologik yangiliklarni tezkor joriy etish orqali ishlab chiqarishni optimallashtirish
- **Raqamli menejment:** axborot texnologiyalaridan foydalangan holda boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish
- **Inson resurslari menejmenti:** xodimlarning salohiyati va bilimidan samarali foydalanish

4. Menejment tizimini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar

Korxonalarda menejment tizimini takomillashtirish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim hisoblanadi:

- Boshqaruvchilarni doimiy o‘qitish va malakasini oshirish
- Samaradorlik ko‘rsatkichlarini baholovchi tizimlarni joriy etish
- Xodimlar o‘rtasida ichki motivatsiya va ijtimoiy mas’uliyatni kuchaytirish

- Axborot texnologiyalarini keng joriy qilish
- Ichki audit va monitoring tizimini mustahkamlash

1. ERP (Enterprise Resource Planning) tizimlari

Ko'rsatkich	O'zgarish
Operatsion samaradorlik	+23 %
Inventarizatsiya xarajatlari	-20 %
Qaror qabul qilish vaqti	-18 %
Ma'lumot aniqligi	+30 %
Mijoz qoniqishi	+25 %

2. BOSHQARUV SIFATINING TA'SIRI

Nicholas Bloom va hamkasblari tomonidan Hindiston mato firmalarida o'tkazilgan RCT (tasodifiy boshqaruv tajribasi) natijalariga ko'ra, hayotiy menejment uslublari joriy etilganda:

- **Foyda 17 % ga oshgan**, bu yilga har bir firma uchun ortiqcha ~300 000 AQSH dollar daromadga teng bo'lgan.

3. LEAN / JIT (JUST-IN-TIME) AMALIYOTLARI

HP, NCR va Damam kabi kompaniyalar misolida:

- Inventar kamaygani: 75 %
- Ishlab chiqarish vayovasiga sarflangan vaqt: 50 %
- Ishchi xarajatlar: 30–50 %
- Yetkazib berish jarayoni vaqti keskin qisqaradi (masalan, 4–8 haftadan 5–10 kungacha)

Tizimli boshqaruv vositalarini joriy etish orqali — ERP, MIS, DMS, lean amaliyotlari va cost management tizimlari — korxonalar:

- xarajatlarini kamaytiradi,
- samaradorlikni +20–30 % ga oshiradi,
- foydani +17 % ga ko'taradi,
- ma'lumot sohasida ishonchlikni ta'minlaydi. Bu raqamlar korxonada menejment tizimini takomillashtirishning nafaqat nazariy, balki amaliy samarasini ochiq ko'rsatadi.

Xulosa. Korxona faoliyatining samaradorligi, eng avvalo, unga tatbiq etilgan menejment tizimining sifatiga bog'liq. Tadqiqotlar va amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatmoqdaki, to'g'ri tashkil etilgan boshqaruv jarayonlari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish, xodimlarning mehnat unumdorligini kuchaytirish hamda raqobatbardoshlikni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy menejment tizimlari – jumladan, strategik boshqaruv, motivatsion yondashuvlar, axborot texnologiyalariga asoslangan boshqaruv (ERP, MIS, DMS) va samaradorlikni baholovchi indikatorlar – korxonalarning iqtisodiy natijalarini sezilarli

darajada yaxshilash imkonini beradi. Xususan, tajriba va statistik ma'lumotlar asosida, menejment tizimini modernizatsiya qilgan korxonalarda foyda 15–20 % ga, ishlab chiqarish samaradorligi esa 25–30 % ga oshganligi aniqlangan.

Shu bois, har bir korxona o'z faoliyatida menejment tizimini strategik vosita sifatida ko'rib, uni doimiy takomillashtirib borishi zarur. Bu esa nafaqat iqtisodiy natijalarni yaxshilaydi, balki bozor talablariga moslashuvchanlikni ham oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Fayzullayev A. A. Menejment nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: “IQTISOD-MOLIYA”, 2021. – 320 b.
2. Karimov N. K. Korxona iqtisodiyoti va menejmenti. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2020. – 276 b.
3. Mintzberg H. The Rise and Fall of Strategic Planning. – Harvard Business Review Press, 1994.
4. Robbins S.P., Coulter M. Management. – 14th ed. – Pearson Education, 2018.